

JEL Classification: H 52, I 22, I 28, O 57

Сас С.П., аспірантка
Svitlana Sas, PhD student
Львівський національний університет імені Івана Франка
Ivan Franko National University of Lviv
<https://orcid.org/0000-0001-9142-1959>
svitlana.sas@lnu.edu.ua

ЄВРОПЕЙСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ І НАУКИ

У статті розглянуто і проаналізовано світові тенденції фінансового забезпечення освітньо-наукової галузі економіки. Основною метою наукової публікації є здійснити аналіз зарубіжних підходів до реформування вищої освіти і науки, стану їхнього фінансування, зокрема на основі досвіду Республіки Польща, а також визначити нові засади й перспективи щодо його імплементації в Україні.

Актуальність даного дослідження полягає у тому, що перманентне реформування системи вищої освіти Польщі, в тому числі нормативно-правового регулювання, забезпечує покроковий процес євроінтеграції, яке на сьогодні властиво й українській освітній галузі. Важливо наголосити, що розвиток якісної вищої освіти, наукових досліджень світового рівня для забезпечення економічної безпеки країни та соціально-економічного прогресу суспільства потребує розроблення стратегії і формування підґрунтя інвестування освіти й науки та ефективної економічної політики в цій галузі.

Проведено аналіз витрат на вищу освіту і дослідження та експериментальні розробки, виконання науково-дослідних робіт окремих країн світу й Центральної і Східної Європи, країн ЄС-28. Наприклад, фінансові показники Республіки Польща у 2018 році займають середні позиції, а саме 0,75 % складають витрати на вищу освіту з державних джерел в структурі ВВП (6224,96 млн дол. США), а частка витрат на дослідження та експериментальні розробки, виконання науково-дослідних робіт у ВВП має тенденцію щодо зростання (у 2007 році цей % становив 0,56, а у 2019 – 1,32, в той же час у країнах ЄС-28 – 1,77 та 2,14 відповідно).

Кожна країна світу визначає пріоритети розвитку вищої освіти і науки, як складових національної економіки, що є важливим чинником соціально-економічного прогресу, а також формує стратегію розвитку та по-різному підходить до вирішення питань фінансування освітньо-наукової галузі. Досліджуючи процеси реформування й показники фінансування вищої освіти і науки Республіки Польща, можна стверджувати, що це приклад успішних трансформацій в галузі вищої освіти. Ґрунтовні законодавчі зміни, інтегровані інформаційні системи управління, якісна і розгорнута статистична інформація, позитивна динаміка фінансових показників це той зарубіжний досвід, який варто враховувати українському уряду в процесі перманентних євроінтеграційних змін.

Ключові слова: євроінтеграція, вища освіта, наука, освітня політика, реформування, світові тенденції розвитку, фінансування.

EUROPEAN TRENDS AND PROSPECTS FOR FINANCING HIGHER EDUCATION AND SCIENCE

The article addresses a global trends of financing of the education and science as a branch of the economy. The main purpose of this academic publication is to analyze foreign approaches to reforming higher education and science, the state of financing of education and science, with particular attention to the experience of the Republic of Poland, as well as to identify new principles and prospects for applying modern approaches towards the financing of higher education in Ukraine.

The relevance of this study is connected with the fact, that the permanent reform of the Polish higher education system, including regulatory and legal framework, ensures a step-by-step Europeanisation of the Polish higher education system, where the latter becomes a contemporary trend in Ukrainian higher education sector. It is worth to emphasize that the development of qualitative higher education, world-class research to ensure economic security and socio-economic progress of society requires the development elaboration of a strategic approaches as focusing on the creation of backgrounds for investing in education and science and effective economic policy in this area.

An analysis of the expenditures in research and development as well in higher education in some countries of Central and Eastern Europe, and of the EU-28 has been conducted showing, that e.g. the financial indicators of

the Republic of Poland in 2018 occupy an average position, namely 0.75% are expenditures on higher education from public sources in the structure of GDP (6224,96 million US dollars), and the share of expenditures on research and development research work in GDP has a tendency to increase (in 2007 these expenditures amounted in Poland 0,56% of the GDP, and in 2019 – 1,32% GDP, while in the EU-28 – 1,77% GDP and 2,14%, GDP respectively).

Worldwide countries prioritize the development of higher education and science as components of the national economy, as an important factor for their social development and economic progress. Each country forms an own development strategy and differently approaches towards financing the higher education. While researching reform processes and financial indicators of in the R&D area and in higher education system in the Republic of Poland, it can be argued that this is an example of successful transformations in the field of higher education. Thorough legislative changes, integrated information management systems, high-quality and detailed statistical information, positive dynamics of financial indicators are the foreign experiences that the Ukrainian government shall consider in the permanent process of alignment of Ukrainian higher education system to the European integration requirements.

Key words: European integration, higher education, science, educational policy, reform, world development trends, financing.

Постановка завдання у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Соціально-економічний розвиток країн тісно пов'язаний з наявністю освіченого суспільства та рівнем науково-технічного прогресу, тому метою кожного уряду будь-якої країни світу є побудова якісної та ефективної системи вищої освіти. Сучасні умови розвитку світових тенденцій, глобалізація та цифровізація освіти й науки, впровадження інновацій вимагає нових підходів до інтелектуального капіталу.

У формуванні ефективної системи вищої освіти кожної країни, її фінансування вагомому роль відіграє саме державний сектор. Проте питома вага державної фінансової підтримки освітньо-наукової галузі у валовому внутрішньому продукті (ВВП) країни, в державному бюджеті та й у сукупних витратах на цей напрям може значно відрізнятись. Вплив недержавного сектору на розвиток освіти й науки залежить як від співвідношення приватних і державних закладів вищої освіти (ЗВО), що у всіх країнах різна, так і підходів до диверсифікації джерел фінансування.

В умовах глобалізації економіки й євроінтеграційних процесів велику увагу урядів та безпосередньо учасників освітнього процесу привертає досвід інших країн. Українська влада, яка починаючи з 2014 року активно впроваджує реформи в цій галузі, переймаючи європейський досвід, змінює підходи до функціонування та фінансування галузі вищої освіти і науки, загалом, та ЗВО, зокрема. Тому отримання результатів міжнародного порівняльного аналізу є вкрай важливим джерелом подальших ефективних реформ та провадження освітньої політики в Україні.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Зарубіжні моделі фінансування вищої освіти й науки досліджували українські вчені такі як Т. Боголіб, Л. Вітренко, І. Каленюк, Т. Настич, А. Соколовська, В. Усик, О. Чеберяко, Г. Чекаловська, Т. Ящук та інші. Розвиток освітніх реформ в Польщі, зокрема й підходи до фінансування, вивчали як польські науковці Д. Антонович (D. Antonowicz), М. Гладченко (M. Hladchenko), Harry de Boer, С. Квятковський (S. Kwiatkowskiego), М. Квік (M. Kwiek), Ф. Шльосек (F. Szlosek), чеська дослідниця Н. Сімонова (N. Simonová), так й українські А. Василюк, Л. Гриневич, Н. Дубровіна, В. Дубровіна, О. Ляшенко, В. Пасічник, К. Савина, Т. Фініков.

Цілі статті. Метою дослідження є здійснити аналіз зарубіжних підходів до реформування вищої освіти й науки, стану їхнього фінансування, зокрема на основі досвіду Республіки Польща, а також визначити нові засади й перспективи щодо його імплементації в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Цікавим і вкрай ефективним для України, на нашу

думку, може бути досвід країн, які успішно пройшли шлях реформування в галузі вищої освіти й науки з початку постсоціалістичної трансформації, зокрема, це подібна за історичними, етнічними, політичними, релігійними, культурними умовами розвитку сусідня країна Польща. Практично вже з перших років початку демократизації польського суспільства законодавча база, яка регулює сферу вищої освіти Польщі, перебувала в процесі удосконалення та нормування. Діяли Закони «Про вищу освіту» від 1990 року та від 2005, низка законів, які регулювали окремо наукову діяльність, проте Польща не зупинилася на досягнутому, а продовжує інтенсивно піддаватися трансформаційним процесам та 20 липня 2018 року було прийнято Закон Республіки Польща «Про вищу освіту і науку». Як і попередні закони, він спрямований на європейську інтеграцію держави, розширення університетської автономії й подальше дерегулювання.

Важливо наголосити, що цей Закон об'єднав раніше існуючі законодавчі акти, які регулюють правовідносини в сфері вищої освіти й науки, що призвело до зменшення їхньої кількості та обсягу. Недаремно, що цей документ отримав назву Конституція для науки. На офіційному сайті Міністерства науки та вищої освіти Республіки Польщі зазначено – це реформа, якої роками вимагала академічна спільнота, що створює найкращі умови для розвитку польської науки, а також для підготовки майбутніх кадрів. Це перша за останні роки всебічна зміна підходу до наукових досліджень, викладання студентам та управління університетом (*Konstytucja dla Nauki. Ministerstwo Edukacji i Nauki RP., 2021*). Реформи системи вищої освіти у Польщі ще з 2005 року були спрямовані на європейську інтеграцію та на розширення автономії ЗВО. Особливо значущим в питанні фінансової автономії, вважаємо те, що державні ЗВО припинили бути бюджетними організаціями і набули статусу публічних установ, а також стали власниками свого майна. Такі заходи, на нашу думку, сприяли польським університетам інтегруватися в світовий простір й покращувати свої позиції на європейському ринку освітньо-наукових послуг.

Новий Закон Республіки Польща «Про вищу освіту і науку»

(*Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce Ustawa, 2021*) складається з 15-ти частин, 29 розділів та 470 статей, в той час коли Закон України «Про вищу освіту» має 15 розділів та 79 статей. Важливо зазначити, що в Україні існує три основні закони, які регулюють функціонування системи вищої освіти й науки – «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність». Розглянемо деякі положення польського Закону, які, на наш погляд, комплексно викладені і можуть регулювати діяльність в повному обсязі та порівняємо із регулюванням вказаних відносин у законодавстві нашої країни.

Аналізуючи Закон Республіки Польща «Про вищу освіту і науку» варто зазначити, що важливою нормою є існування Інтегрованої системи інформації про вищу освіту і науку (Система POL-on), яку веде Міністр, що відповідає за вищу освіту та науку. Ця система акумулює, зокрема, таку інформацію як перелік установ системи вищої освіти, академічних працівників та документів, пов'язаних з їхнім кар'єрним розвитком, перелік студентів – терміни навчання й отримання професійної кваліфікації, інформацію про професійний розвиток випускників, базу планово-фінансової звітності. В цю базу включається наприклад така інформація як матеріально-фінансові плани державних ЗВО і звіти про їхнє виконання. Також щодо установ системи вищої освіти наявна інформація про джерела надходжень та фінансові результати діяльності, витрати на наукові дослідження, надходження від студентів, інвестицій, комерціалізації результатів наукової діяльності, а також собівартість навчання за окремими спеціальностями.

Узагальнення інформації у таку Інтегровану систему, на нашу думку, це можливість уряду (на рівні держави) здійснювати моніторинг рівня наукової діяльності,

якості освітнього процесу, адаптацію освітніх програм до потреб ринку праці, визначати рівень фінансового забезпечення ЗВО, провадити політику розвитку системи вищої освіти маючи комплексне бачення ситуації на усіх рівнях. В свою чергу керівник ЗВО має доступ до тієї ж акумульованої інформації щодо закладу, який очолює, що аналогічно дасть змогу йому аналізувати основні показники діяльності та своєчасно приймати управлінські рішення.

Щодо фінансування системи вищої освіти і науки, позитивною нормою є визначення профільним Міністерством коефіцієнтів ресурсомісткості дисциплін, які враховують витрати на освітню та наукову діяльність – собівартості навчання за окремими спеціальностями, з урахуванням специфіки умов підготовки фахівця і витрат на це, собівартості проведення наукової діяльності за галузями, аналогічно із врахуванням специфіки досліджень.

У частині Закону «Фінансування системи вищої освіти і науки та фінансова діяльність ЗВО» чітко прописано на які цілі і кому саме виділяються Міністерством фінансові ресурси, алгоритм та показники, які впливають на їхній розподіл. Такий підхід забезпечує прозорість у прийнятті рішень й розуміння інституцій, що формують систему вищої освіти й науки, які дії необхідні для отримання позитивного результату.

У 2019 році Закон про вищу освіту та науку дав можливість запровадити нову форму фінансування діяльності університету у формі субсидій. Замість попередніх коштів на навчання та дослідження у вигляді окремих грантів (BST та DSM) університет отримав фінансування у вигляді єдиної субсидії на утримання та розвиток викладацького й дослідницького потенціалу. У вигляді субсидій також фінансуються студентські гуртожитки та їдальні. На субсидії та гранти Міністерства науки та вищої освіти у 2019 році припадало 65% доходів.

Використовуючи дані Центрального статистичного управління Республіки Польща (*Statistics Poland, 2022*) можна здійснити оцінку реформування системи вищої освіти. З часу прийняття першого Закону про вищу освіту у 1990 році, який був спрямований на демократизацію освіти шляхом відмови від централізованого управління освітою, сприяв розвитку сектору приватної вищої освіти, в той час, коли до цього польським ЗВО притаманна була тільки державна форма власності. Власне, динаміка змін приватних ЗВО була стрімкою і коли у 1991 році відкрили перший, у 1997/1998 н. р. їх було 146, то 2010/2011 н. р. – 328. У 2018/2019 н. р. функціонувало 360 університетів, у тому числі 130 державних та 230 приватних (як бачимо динаміка змінилася і приватних університетів стає менше). Найвищий показник кількості здобувачів вищої освіти зареєстровано у 2005/2006 н. р. – 1953,8 тис., кожен наступний рік спостерігаємо тенденцію до зменшення їхньої кількості (з 1941,4 тис. у 2006/2007 н. р., 1841,3 тис. – у 2010/2011 н. р., до 1204,0 тис. у 2019/2020 н.р.). У 2020/2021 н. р. відбулося незначне зростання до 1215,3 тис. осіб (69,8% в державних університетах).

Однією з ознак трансформації вищої освіти й науки є розширення вищої освіти та підйом приватного сектору, що відкрило нові можливості для конкуренції за ресурси (персонал, студенти, фінансування та престиж). З початку 1990-х років роль конкуренції не тільки зростає, а й також її характер еволюціонував від конкурсу на місця для навчання студентів до інституційного конкурсу через демографічні зміни. Окрім цього, конкуренція заохочується на основі зміни механізму розподілу ресурсу на дослідження через фінансуючі агентства, а також шляхом впровадження інституційної оцінки наукових досліджень. Сьогодні все більше уваги приділяється питанням щодо фінансування як установам, так і приватним особам, використовуючи конкурентні механізми (*Hladchenko, Antonowicz, 2022*) У польській системі вищої освіти існує поділ університетів на академічні та професійні. Академічний університет здійснює наукову діяльність і має науково-дослідницьку категорію A+, A чи B+ як мінімум з однієї

наукової чи художньої дисципліни, здійснює підготовку здобувачів вищої освіти за ступенем бакалавр, магістр, доктор філософії, а також підготовку докторів наук. Професійно-технічний університет – це навчальний заклад, який не відповідає умовам академічного університету і проводить навчання в основному на здобуття ступеня бакалавр й лише за практичним профілем.

Витрати на одного студента у державних навчальних закладах є вищі, ніж у приватних якщо розглядати у середньому по країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Це також має місце і у Польщі, де загальні витрати на початкові та вищі державні заклади становлять 9136 доларів США на одного студента, порівняно з 7730 доларів США на приватні заклади (2018 рік). Польща у 2018 році витратила 4,4 % свого ВВП на початкові та вищі навчальні заклади, що на 0,5 % нижче середнього показника по ОЕСР, а витрати на вищу освіту у відсотках до ВВП склали 1,2. Водночас державні витрати на одного студента денної форми навчання становлять 11254 дол. США для ЗВО державної форми власності та 1203 дол. США для приватного ЗВО, а загальні витрати 13 206 дол. США і 4 827 дол. США відповідно (*Statistics Poland, 2022*). Політика фінансування вищої освіти в більшості країн Європейського Союзу постійно змінювалася під тиском низки національних і міжнародних чинників, таких як: роль, яку відіграє вища освіта в кожному суспільстві; інтереси цілого ряду зацікавлених сторін і клієнтів у сфері вищої освіти; рівень економічного розвитку кожної держави; реструктуризація національної економіки; політичний режим і політичні рішення у сфері вищої освіти; глобалізація економіки; інтернаціоналізація вищої освіти; процес масової вищої освіти; демографія в кожній державі; розвиток технологій, а також економіки та суспільства, що ґрунтується на знаннях (*Усик, 2019*)

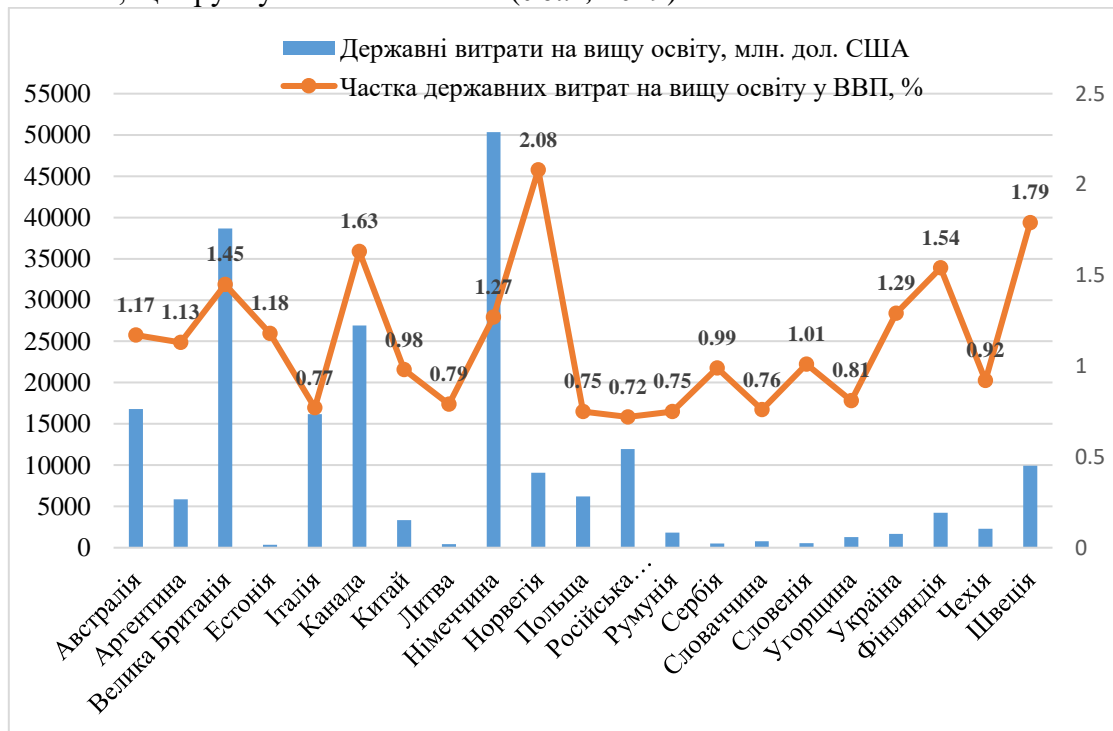

Рис. 1. Витрати на вищу освіту у 2018 році

Джерело: складено автором за даними The (UNESCO Institute for Statistics UNESCO Institute for Statistics, 2021).

Порівнюючи витрати на вищу освіту з державних джерел в дол. США та у відсотках до ВВП у 2018 році в окремих країнах світу і Центральної та Східної Європи (рис. 1) можна спостерігати суттєвий дисбаланс. Найвищі державні витрати на вищу

освіту у грошовому еквіваленті спостерігаємо у Німеччині (50345,24 млн дол. США), Великобританії (38651,87 млн дол. США), а найнижчі – Естонія (359,74 млн дол. США), Литва (424,63 млн дол. США). Проте частка державних витрат на вищу освіту у ВВП найвища в Норвегії (2,08), а найнижча – Російська Федерація (0,72). Зазначені вище показники Республіки Польща займають середні позиції, а саме 0,75 % складають витрати на вищу освіту з державних джерел в структурі ВВП (6224,96 млн дол. США).

У більшості країн аж до 80-х років у освітній галузі застосовувався принцип нарощення фінансування, що було пов'язано з ідеологією безперервного зростання та стійкості системи вищої освіти, яке здійснюється на основі затвердження щорічного приросту щодо досягнутого у попередньому році рівня фінансування. В останні роки помітно змінилися умови фінансування закладів вищої освіти – відмова від принципу зростаючого фінансування пов'язана з переходом до економічної стратегії державного управління результатами діяльності закладів вищої освіти та їх відповідального ставлення до витрат (Чеберяко, 2020).

Велика Британія, як країна, яка постійно нарощує свої сили у сфері вищої освіти, ЗВО якої займають передові позиції у світових рейтингах, виділений бюджет розподіляє «за результативністю» – пропорційно до кількості здобувачів вищої освіти й якості наукових досліджень. Вивчаючи статистичні показники фінансування ЗВО цієї країни, можемо стверджувати про зважений підхід до їхньої структури доходів (2019/2020 н. р.), а саме: плата за навчання та договір про навчання – 51,6 %, дотації фінансового органу (фінансування вищої освіти – це делегована справа кожної адміністрації Великобританії, що по-різному фінансує своїх постачальників вищої освіти) – 13,0 %, гранти на дослідження – 14,8 %, інші джерела – 17,4 %, інвестиційний дохід – 0,9 %, пожертвування й ендаумент – 2,2 %. Якщо порівняти з 2015/2016 н. р., то структура доходів системи вищої освіти практично незмінна й складає 48,4 %, 14,9 %, 16,9 %, 17,4 %, 0,8 % й 1,7 % відповідно (*Higher Education Statistics, 2021*).

Якщо говорити про Литву, то вступивши до Європейського Союзу, перед нею постала необхідність модернізації системи вищої освіти, зокрема, досягнення показників ефективності, результативності діяльності, запровадження фінансової автономії, розширення джерел фінансового забезпечення вищої освіти і науки, посилення конкурентоспроможності серед європейських країн тощо. На сьогодні систему вищої освіти Литви формують коледжі й університети, кількість яких станом на 2017/2018 н.р. налічує 22 (12 державної, 10 приватної форми власності) і 21 (14 державної, 7 приватної форми власності) відповідно. Щодо студентів то більшість з них навчається у державних ЗВО, а саме 81,6 % у коледжах та 95,3 % в університетах. Аналізуючи складові фінансового забезпечення університетів, то у 2017 році фінансування генерального уряду становило 58,9 %, 29,1 % – національні фізичні і юридичні особи (в тому числі 71,8 % домогосподарства), 12 % – іноземні джерела (*Lietuvos statistika, 2021*).

Варто зазначити, що у скандинавських країнах здобуття вищої освіти переважно є безкоштовним, оскільки фінансове забезпечення навчальних закладів відбувається із державного бюджету. Крім того, студенти мають змогу отримувати додаткові кредити чи гранти, якщо їм це необхідно, для покриття витрат на проживання. Щодо Швеції, то у 2020 році витрати на сектор вищої освіти становили 90,6 млрд шведських крон, а ЗВО витратили 78 млрд. Це відповідає 1,57 % ВВП, який знаходиться на тому ж рівні, що і попереднього року. Фінансування шведських ЗВО характеризується такою структурою: 86 % профінансовано за рахунок коштів державного бюджету, 12,7 % – від приватних джерел (плата за навчання студентів), 1,1 % – прямі асигнування центральних державних органів, відповідальних за вищу освіту, решта – фінансування з джерел за межами Швеції. У 2019, 2020 роках доходи ЗВО від наукових досліджень і навчання третього циклу складають: 70 % – державні, 6,2 % – муніципалітети та регіони, громадські

дослідницькі фонди, 15,4 % – приватні, 7,4 % – іноземні джерела, 1 % – інші (*Statistics Sweden, 2021*).

У Польщі система фінансування вищої освіти є досить гнучкою, ґрунтується на засадах використання різних фінансових джерел та забезпечення достатньої фінансової автономії як недержавних (непублічних), так і державних (публічних) закладів вищої освіти, а також існують соціальні та мотиваційні стипендії для успішних й талановитих студентів. Крім того, є, хоч і не дуже велика, фінансова підтримка, як державних, так і недержавних закладів, з боку місцевих бюджетів та інших публічних фондів (*Настич, 2015*). Досліджуючи статистичні дані Республіки Польща щодо складових фінансового потенціалу ЗВО, передусім, спостерігаємо наявність достатньо розгорнутої інформації на офіційному сайті Центрального статистичного офісу про заклади як за державною, так і приватною формою власності. За допомогою табл. 1 розглянемо складові доходів державних ЗВО, що формують їхній фінансовий потенціал.

Таблиця 1

Фінансування державних ЗВО Республіки Польща у 2020 році

Доходи ЗВО	Обсяг, млн злотих	%
дотація на утримання навчально-наукового потенціалу	16240,6	67,0
дотації з державного бюджету	1124,8	4,6
кошти з бюджетів органів місцевого самоврядування	17,7	0,1
плата за надані освітні послуги	1742,2	7,2
кошти на реалізацію проектів, що фінансуються за рахунок Національного центру досліджень і розвитку	321,4	1,3
кошти на реалізацію проектів, що фінансуються за рахунок Національного Центру Науки	615,3	2,5
кошти для наукового міжнародного співробітництва	579,5	2,4
реалізація інших робіт і послуг дослідження і розробки	487,8	2,0
фінансування проектів і програм, що визначає міністр	196,3	0,8
інші доходи від основної операційної діяльності	1570,3	6,5
доходи від окремих видів економічної діяльності	112,9	0,5
вартість виробництва послуг для власних потреб	76,9	0,3
інші доходи	1153,5	4,8
Всього	24239,2	100,0

Джерело: авторське напрацювання на основі даних Центрального статистичного офісу Республіки Польща (Statistics Poland, 2022).

Як бачимо з наведених вище даних 76,3 % сукупних надходжень ЗВО складає державна підтримка їхньої діяльності й розвитку, а решту (23,7 %) – інші доходи, зокрема платні послуги. Варто зауважити, що лівову частку державної підтримки займають дотації на утримання навчально-наукового потенціалу ЗВО країни.

У сучасних умовах господарювання не менш важливим пріоритетом державної політики кожної країни, важелем економічного, інноваційного й технологічного прогресу є рівень фінансування науки. Використовуючи статистичну інформацію Європейської комісії (*Eurostat, 2021*), розглянемо показник питомої ваги витрат на дослідження та експериментальні розробки, виконання науково-дослідних робіт у ВВП окремих країн світу та Центральної і Східної Європи. Як видно на рис. 2 частка витрат на дослідження та експериментальні розробки, виконання науково-дослідних робіт у ВВП у 2019 році коливається від 0,43 в Україні до 3,28 у Японії, а серед країн ЄС – 0,48 у Румунії та 3,18 в Німеччині.

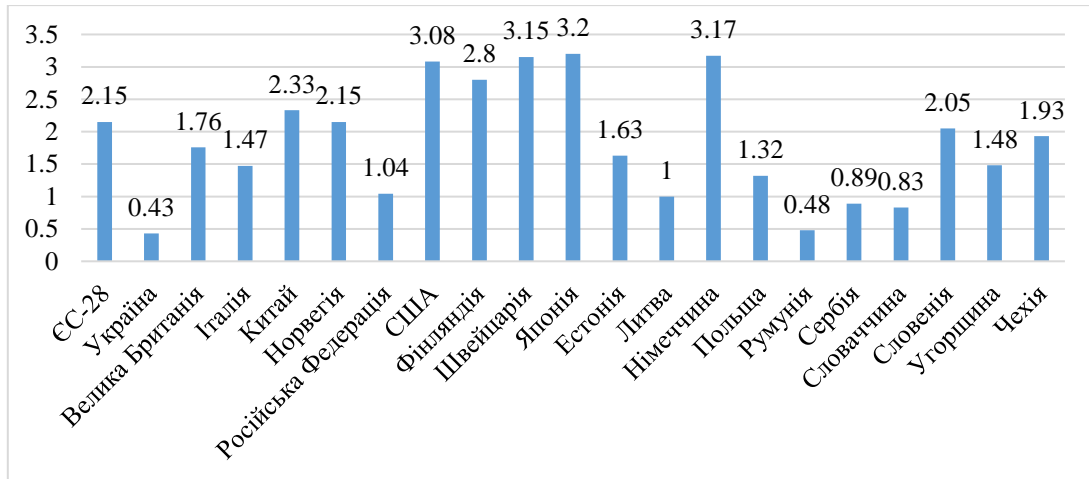

Рис. 2. Питома вага витрат на дослідження та експериментальні розробки, виконання науково-дослідних робіт у ВВП у 2019 році, %

Джерело: сформовано автором використовуючи Eurostat (Eurostat, 2021).

Розглядаючи витрати на виконання науково-дослідних робіт Польщі та країн ЄС-28 (рис. 3), спостерігаємо динаміку щодо зростання (у Польщі в 2007 році частка витрат на НДР у ВВП становила 0,56, а у 2019 – 1,32, в той же час у країнах ЄС-28 – 1,77 та 2,14 відповідно).

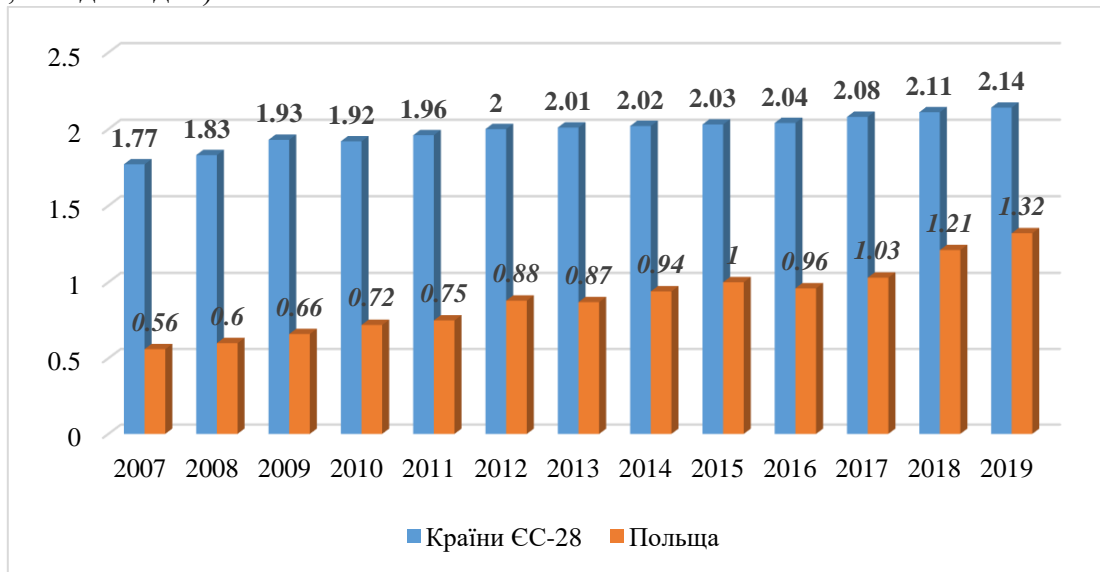

Рис. 3. Питома вага витрат на виконання НДР у ВВП, %

Джерело: складено автором використовуючи Eurostat (Eurostat, 2021).

В сучасних умовах інноваційний розвиток та добробут суспільства неможливі без підтримки й ефективного фінансового забезпечення освіти і науки країни. На нашу думку, питання фінансової стабільності освітньо-наукової галузі, інтеграції університетської науково-дослідної діяльності та освітнього процесу в світовий простір не залишається поза увагою як міжнародної спільноти, так і України та є одним з ключових в забезпеченні якості надання послуг й підвищенні конкурентоспроможності.

Висновки, обговорення та рекомендації. Кожна країна світу визначає пріоритети розвитку вищої освіти і науки, як складових національної економіки, що є важливим чинником соціально-економічного прогресу, а також формує стратегію розвитку та по-різному підходить до вирішення питань фінансування освітньо-наукової галузі. Досліджуючи процеси реформування й показники фінансування вищої освіти і

науки Республіки Польща, можна стверджувати, що це приклад успішних трансформацій в галузі вищої освіти. Ґрунтовні законодавчі зміни, інтегровані інформаційні системи управління, якісна і розгорнута статистична інформація, позитивна динаміка фінансових показників це той зарубіжний досвід, який варто враховувати українському уряду в процесі перманентних євроінтеграційних змін.

Авторські внески

Концептуалізація: Сас Світлана
 Зберігання даних: Сас Світлана
 Формальний аналіз: Сас Світлана
 Придбання фінансування: Сас Світлана
 Розслідування: Сас Світлана
 Методика: Сас Світлана
 Адміністрація проекту: Сас Світлана
 Ресурси: Сас Світлана
 Нагляд: Сас Світлана
 Підтвердження: Сас Світлана
 Візуалізація: Сас Світлана

Список бібліографічного опису:

1. Konstytucja dla Nauki. Ministerstwo Edukacji i Nauki RP. URL: <https://www.gov.pl/web/nauka/konstytucja-dla-nauki-2> (дата звернення: 16.10.2021).
2. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668> (дата звернення: 15.05.2021).
3. Statistics Poland URL: <https://stat.gov.pl/> (дата звернення: 15.05.2021).
4. Hladchenko M., Antonowicz D., Harry de Boer Understanding the changes of the higher education governance in Poland and Ukraine. URL: https://www.researchgate.net/profile/Myroslava-Hladchenko-2/publication/319188099_Understanding_the_changes_of_higher_education_governance_in_Poland_and_Ukraine_Institutional_analysis/links/5d7b2f4e4585155f1e3efe3a/Understanding-the-changes-of-higher-education-governance-in-Poland-and-Ukraine-Institutional-analysis.pdf (дата звернення: 05.02.2022).
5. Усик В. І. Особливості фінансування вищої освіти: аналіз українського та світового контекстів. *Вісник київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2019. №2(203). С. 56-67. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2019/203-2/8>.
6. The UNESCO Institute for Statistics. URL: <http://data.uis.unesco.org/> (дата звернення: 16.10.2021).
7. Чеберяко О. В. Фінансування вищої освіти у зарубіжних країнах. Матеріали І Всеукраїнської конференції «БОГОЛІБСЬКІ ЧИТАННЯ». Переяслав: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2020. С. 218-220.
8. Higher Education Statistics Agency. URL: <https://www.hesa.ac.uk/> (дата звернення: 04.12.2021).
9. Lietuvos statistika. <https://www.stat.gov.lt/web/lis/paieska?q=education> (дата звернення: 04.02.2022).
10. Statistics Sweden. URL: <https://www.scb.se/en/> (дата звернення: 05.12.2021).
11. Настич Т. П. Сучасні тенденції вищої освіти в Німеччині, Польщі та Україні (порівняльний аналіз). *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2015. Випуск 2(12), Том 3. С. 156-165.
12. Eurostat URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tsc00001/default/table?lang=en> (дата звернення: 14.10.2021).

References:

1. Constitution for Science. Ministry of education and science of the Republic of Poland. URL: <https://www.gov.pl/web/nauka/konstytucja-dla-nauki-2> (accessed: 16.10.2021). [in Poland].
2. Law on higher education and science act of 20 July 2018. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668>. (accessed: 15.05.2021). [in Poland].
3. Statistics Poland. URL: <https://stat.gov.pl/>. (accessed: 15.05.2021). [in English].
4. Hladchenko M., Antonowicz D., Harry de Boer Understanding the changes of the higher education governance in Poland and Ukraine. URL: https://www.researchgate.net/profile/Myroslava-Hladchenko-2/publication/319188099_Understanding_the_changes_of_higher_education_governance_in_Poland_and_Ukraine_Institutional_analysis/links/5d7b2f4e4585155f1e3efe3a/Understanding-the-changes-of-higher-education-governance-in-Poland-and-Ukraine-Institutional-analysis.pdf. (accessed: 05.02.2022). [in English].
5. Usyk V. I. Osoblyvosti finansuvannja vyshhoji osvity: analiz ukrajinsjkogho ta svitovogho kontekstiv. [Peculiarities of the higher education funding: analysis of ukrainian and world context]. *Visnyk kyjivsjkogho nacionaljnogho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*. 2019. №2(203). S. 56-67. [in Ukrainian].
6. The UNESCO Institute for Statistics. URL: <http://data.uis.unesco.org/>. (accessed: 16.10.2021). [in English].

7. Cheberjako O. V. Finansuvannja vyshhoji osvity u zarubizhnykh krajinakh Materialy I Vseukrajinsjkoji konferenciji «BOGhOLIBSJKI ChYTANNJa». Perejaslav: DVNZ «Perejaslav-Khmeljnycjkyj derzhavnyj pedagoghichnyj universytet imeni Ghryghorija Skovorody», 2020. S. 218-220. [in Ukrainian]
8. Higher Education Statistics Agency. URL:<https://www.hesa.ac.uk/>. (accessed: 04.12.2021). [in English].
9. Lietuvos statistika. <https://www.stat.gov.lt/web/lzd/paieska?q=education>. (accessed: 04.12.2021). [in English].
10. Statistics Sweden. URL: <https://www.scb.se/en/>. (accessed: 05.12.2021). [in English].
11. Nastych T. P. Suchasni tendenciji vyshhoji osvity v Nimechchyni, Poljszhi ta Ukraini (porivnjalnyj analiz). [Current trends higher education in Germany, Poland and Ukraine (comparative analysis)]. Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualjnoji vlasnosti. 2015. Vypusk 2(12), Tom 3. S. 156-165. [in Ukrainian].
12. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tsc00001/default/table?lang=en>. (accessed: 14.10.2021). [in English].

Дата подання публікації 18.01.2022 р